

STRESZCZENIE

Fenomen Katechezy Dobrego Pasterza znakomicie określa zasada aktywizacji i aktywności dziecka. Ruch, praca, samodzielność niejako definiują wszelkie jego działania mające miejsce w *atrium*. Okazuje się, że wyjątkowe dla niego staje się doświadczenie nieskrępowanej niczym wolności w działaniu i myśleniu, dając ty samym mu możliwość odkrycia wyjątkowości aktywności własnej.

Zagadnienia te stały się inspiracją do podjęcia naukowej refleksji nad zasadą aktywizacji na zajęciach Katechezy Dobrego Pasterza, co zostało ujęte w temacie pracy: „Zasada aktywizacji w Katechezie Dobrego Pasterza”. Głównym celem pracy było zatem ukazanie aktywizacji jako naczelnego prawa dla całej Katechezy Dobrego Pasterza, co też bardzo szczegółowo zostało przedstawione. Rozprawa ta powstała między innymi z przekonania o potrzebie wskazania na niezbywalne zalety tej formy katechezy w katechizacji najmłodszych dzieci oraz ukazania aktywizacji jako naczelnej zasady w całej filozofii montessoriańskiej i KDP. Aktywność dziecka i jego samodzielność, stoją niejako w centrum wszystkich działań w *atrium*, stając się tym samym osią dla rozwoju duchowego dziecka, tak bardzo istotnego w katechizacji. Współczesna katecheza potrzebuje aktywnych modeli nauczania i nowych sposobów pracy z dziećmi. Należy tutaj podkreślić, że wyjątkowość KDP polega na tym, że aktywność i aktywizacja dziecka nie są pedagogicznymi zabiegami wymuszonym przez nauczyciela, ale będąc naturalnymi potrzebami dziecka, są w *atrium* nieustannie wzmacniane przez przygotowane otoczenie.

W związku z tak osadzonym problemem badawczym powyższa dysertacja została podzielona na cztery rozdziały. W pierwszym rozdziale została bardzo szczegółowo przedstawiona historia Katechezy Dobrego Pasterza, a także filozofia pracy według pedagogiki montessoriańskiej, w kolejnych paragrafach opisano osobowość nauczyciela – katechety pożądanego do pracy w *atrium*. Całość tego bardzo dokładnego opisu opartego na materiałach źródłowych napisanych przez M. Montessori i S. Cavalletti i literatury przedmiotu zmierzała do przedstawienia spójnego obrazu koncepcji montessoriańskiego wychowania religijnego. Ważnym elementem rozdziału stały się także paragrafy na temat metody znaku i pedagogiki przymierza tak bardzo istotnych dla KDP.

Wnioski i refleksje płynące z tegoż rozdziału zachwycają świeżością myśli pedagogicznej ich założycielki i jednocześnie inspirują do podjęcia pracy według tej filozofii pracy. Przedstawiona charakterystyka dziecka i jego potrzeb, bardzo wyraźnie wskazuje na to co jest niezbędne dla jego harmonijnego rozwoju. Podmiotowe traktowanie dziecka i

podążanie za wychowankiem powinno zatem oznaczać nieustanne podejmowanie przez dorosłego próby zaspokojenia wszystkich jego potrzeb rozwojowych. M. Montessori i S. Cavalletti doskonale rozumiały potrzeby dzieci i odpowiadając na ich wewnętrzny głód pragnęły, aby poprzez naukę doświadczały one w pełni sytuacji kształtujących ich rozwój. W katechizacji szczególnie dzieci młodszych warto sobie uświadomić, że katecheza nie jest tylko przestrzenią nauki o Bogu, ale musi być ona przede wszystkim żywym spotkaniem i doświadczeniem radosnego trwania z Przyjacielem. To właśnie spotkanie staje się celem i zadaniem w religijnej przestrzeni *atrium*.

W drugim rozdziale została opisana aktywizacja ruchowa w Katechezie Dobrego Pasterza. Bardzo szczegółowo przedstawiono i przeanalizowano potrzeby ruchowe dzieci w wieku przedszkolnym oraz realizację tych możliwości we współczesnych rodzinach i środowiskach dziecka. W kolejnych paragrafach zaprezentowano własną aktywność uczestników *atrium* oraz interakcje zachodzące w przestrzeni religijnej, a także możliwości stymulacji aktywności ruchowej. Ostatni paragraf wskazał na KDP jako na doskonałą formę aktywizacji ruchowej dziecka.

Analiza materiałów ukazała w jaki sposób aktywność własna dziecka, odpowiednio dostosowane otoczenie i przygotowany nauczyciel stanowią osnowę wokół, której przebiega cały rozwój dziecka w *atrium*. Rozdział ten pokazuje również niełatwą sytuację małego dziecka, które doświadcza zaniedbań natury fizycznej ze strony swoich najbliższych. Współczesne, polskie dziecko doznaje przebodźcowania, przeładowania zajęciami, przesytu dobrami materialnymi, za to zastraszająco mało otrzymuje zainteresowania ze strony rodziców, ich uwagi i ciepła. W tej oto perspektywie aktywny model pracy jest niesamowicie potrzebny współczesnym dzieciom, gdyż jest on twórczy, rozwijający, a przede wszystkim stawiający w centrum działań dydaktycznych dziecko i jego potrzeby duchowe. Towarzyszenie dziecku według myśli M. Montessori i umożliwienie mu aktywności ruchowej nieodwołalnie prowadzi je do rozwoju poprzez możliwość doprecyzowania sprawności manualnej, dokładności, koordynacji, zwinności i skupienia. Aktywność ruchowa wzmaga i naturalnie prowadzi je do aktywności intelektualnej i emocjonalno-duchowej.

W rozdziale trzecim została dokonana analiza materiałów pod kątem aktywności intelektualnej dziecka. Bardzo dogłębnie podjęto próbę analizy aktywności intelektualnej dzieci w wieku przedszkolnym, a następnie intelektualnej aktywności własnej na KDP. Kolejne paragrafy zobrazowały interakcje zachodzące pomiędzy dzieckiem, dorosłym, otoczeniem i innymi uczestnikami spotkań oraz możliwości stymulacji intelektualnej poprzez

bodźce znajdujące się w *atrium*. W ostatnim paragrafie podjęto zagadnienie KDP jako formy aktywizacji intelektualnej dziecka.

Przeanalizowane materiały prowadzą jednoznacznie do stwierdzenia iż przez stworzenie bogatej w bodźce rozwojowe przestrzeni religijnej pozwala się dziecku na trwanie w aktywności intelektualnej. Dziecko doświadcza rozwoju w *atrium* niejako mimochodem i „przez przypadek”. Sam zaś proces nauki i poznawania Boga jest dla niego ciekawą przygodą, która w naturalny sposób wpisuje się w jego codzienną działalność. Nieskrępowane ruchy, swobodna pozycja na dywanie, dowolność wyboru materiału i tempa uczenia się sprawiają, że dziecko z każdym ruchem staje się coraz bardziej uważne, zdeterminowane w pracy i co najważniejsze odczuwa radość z podejmowanej aktywności intelektualnej. Warto również zauważyć, że na satysfakcjonujący poziom przyswajania wiedzy przez dziecko zasadniczy wpływ mają: jego motywacja, uczestnictwo w grupie, brak kontroli z zewnątrz, a przede wszystkim jego wysoka aktywność własna. Okazuje się bowiem, że zaktywizowane dziecko osiąga pożądany przez dorosłego zasób wiedzy i słownictwa nie odczuwając przy tym zmęczenia, czy zniechęcenia.

Osiągnięcia duchowe, które zdobywa dziecko poprzez samodzielną pracę emocjonalno-duchową w *atrium* stały się tematem rozważań czwartego rozdziału powyższej pracy. Podobnie jak we wcześniejszych rozdziałach, na podstawie analizy materiałów źródłowych, literatury i dostępnych badań zostały najpierw określone ramy dziecięcej emocjonalności i doświadczeń w zakresie religii i duchowości, aby następnie przedstawić własną aktywność dziecka w zakresie emocji i ducha w przestrzeni *atrium*. Stymulacja aktywności emocjonalno-duchowej oraz interakcje emocjonalne zachodzące poprzez kontakt z dorosłym i prezentowanym materiałem stały się przedmiotem rozważań w kolejnych paragrafach. Rozdział czwarty został zwieńczony ukazaniem KDP jako wyjątkowej formy aktywizującej dziecięcego ducha i emocji.

Aktywność i zasada aktywizacji podczas zajęć KDP są pewnego rodzaju oczywistością, ale jest to też zadanie, poprzez które realizowany jest cel, którym jest doprowadzenie dzieci do głębokiej zażyłości z Bogiem. Po wnikliwej analizie materiałów źródłowych i wielu tekstów M. Montessori i S. Cavalletti, jednoznacznie należy stwierdzić, że KDP jest wyjątkową odpowiedzią na potrzebę głębokiej, duchowej zażyłości dziecka z Bogiem. Jest też nieprzeciętną odpowiedzią na dziecięce potrzeby emocjonalno-duchowe. Katecheza Dobrego Pasterza bazuje na najważniejszej prawdzie i istocie chrześcijaństwa, która to jest podana najmłodszym: „Jezus – Dobry Pasterz Cię kocha i pragnie trwać z Tobą w relacji”. Ta prawda, wiedza i doświadczenie przekazane na Katechezie zostają

zakorzenione w sercu dziecka i idą z nim dalej w dojrzałe życie, pozwalając mu w przyszłości czerpać z tego doświadczenia duchowe siły.

Zasada aktywizacji w Katechezie Dobrego Pasterza jest wszechobecna i niejako dookreśla wszystkie działania dziecka w *atrium*. To też zostało bardzo gruntownie i niezwykle dobitnie ukazane w powyższej dysertacji. Nieustanne doświadczenie interakcji ruchowych, intelektualnych i emocjonalno-duchowych zachodzących na linii dziecko – materiał, dziecko – dorosły, dziecko – Bóg powoduje, że wzrasta zaangażowanie i motywacja dziecka do podejmowania kolejnych, nowych zadań w przestrzeni *atrium*. Stymulacja aktywności, zaś która ma miejsce podczas katechezy pokazuje jak mocno zasada aktywizacji wpisuje się w całą KDP.

Zatem naczelną zasadą aktywizacji dziecka w KDP w ogromnej mierze polega na przygotowaniu dziecku warunków do podjęcia samodzielnej pracy i refleksji nad przygotowanym materiałem. W *atrium* dziecko uczy się jak słuchać. Dorosły o dziwo nie podaje gotowych odpowiedzi i nie naucza, tak jak to jest zazwyczaj przyjęte. Osobliwość Katechezy polega na takim zadawaniu pytań, aby dziecko podjęło samodzielnie wysiłek szukania odpowiedzi. Katecheza Dobrego Pasterza przygotowuje zatem do podejmowania refleksji, zachęca młode pokolenie do myślenia, wyciągania wniosków i zadawania pytań. Dziecko od najmłodszych lat jest zdolne do podejmowania duchowych przemyśleń, dlatego jedynym słusznym zadaniem dorosłego jest ułatwienie mu podjęcie tego wysiłku intelektualno-duchowego. Doświadczenia Katechezy Dobrego Pasterza pokazują, że dzieci nie tylko posługują się doskonałym zmysłem religijnym, są wyczulone na delikatną relację z Bogiem, ale fantastycznie rozumieją rzeczywistość transcendentną. Dzieci pragną doświadczać aktywności, wysiłku, chcą się rozwijać we wszystkich wymiarach swojej osobowości w tym także duchowej, dlatego też poczucie odkrywania wielkich tajemnic czyni je we własnych oczach wyjątkowymi. To cenne odkrycie „własnej mądrości” pozwala im uwierzyć w swoje siły i zachęca je do dalszych, nieustannych, wielowymiarowych wysiłków.

Podjęta problematyka zasady aktywizacji w KDP jest nowa i ponad wszelką wątpliwość zagadnienie to nie zostało w pełni wyczerpane. Podsumowując, należy stwierdzić, że zasada aktywizacji jest pewnego rodzaju azymutem i punktem odniesienia dla Katechezy Dobrego Pasterza i to na niej zbudowana jest koncepcja pracy w *atrium*. Dzięki tej zasadzie i poprzez nią dziecko doświadcza rozwoju ruchowego, intelektualnego i wreszcie emocjonalno-duchowego.